

Format onderbouwing keuze stichting

1. Inleiding

In de Kabinetsreactie op het Rapport 'Ketenen van het Verleden' en de excuses van Minister-President Rutte namens het Kabinet op 19 december 2022, heeft het kabinet de toezegging gedaan voor het oprichten van een Herdenkingscomité. In de Kabinetsreactie en de voortgangsbrief aan de Tweede Kamer van 23 juni 2023 staat daarover het volgende:

- "Het kabinet is van plan om een onafhankelijk Herdenkingscomité op te richten dat toeziet op de invulling en organisatie van een grootse, waardige herdenking van het slavernijverleden."
- "Daarbij zal de vraag worden meegegeven of de jaarlijkse herdenking op 1 juli in samenhang met het Caribische deel van het Koninkrijk en Suriname plaats zou kunnen vinden. Het is uiteraard aan de betrokken landen, eilanden en gemeenschappen zelf om te bepalen op welke datum en welke wijze zij deze herdenking willen vormgeven."
- "Het kabinet wil vervolgens de ervaringen van het Herdenkingsjaar Slavernijverleden benutten om, samen met het NiNsee en andere maatschappelijke partijen, te bezien hoe de jaarlijkse herdenking blijvend grootser, waardiger én meer in samenhang georganiseerd kan worden door het op te richten Herdenkingscomité. Het kabinet zal hier structureel middelen voor vrijmaken."

Bij het uitgangspunt in de totstandkoming van het Comité ligt de nadruk op gezamenlijkheid met nazaten en andere betrokkenen. Dit vereiste allereerst een gedeeld beeld van alle betrokkenen over de kernvragen en dilemma's die hieruit voortkomen. Om een gedeeld beeld te creëren zijn er onder andere verschillende bijeenkomsten georganiseerd zoals de Cathuissessies in het Europees en het Caraïbisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Tevens zijn er maatschappelijke dialoogsessies, meerdere gesprekken met het NiNsee en rondetafelgesprekken georganiseerd over de oprichting van het Herdenkingscomité. Uit deze gesprekken komt naar voren dat het Herdenkingscomité als een passend instrument wordt gezien om een grootse, waardige herdenking van het Nederlands Slavernijverleden te organiseren en het bewustzijn over dit gezamenlijke verleden te vergroten. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei wordt daarbij veelvuldig genoemd als goed voorbeeld, ook qua opzet en organisatie.

Opdracht

Tijdens de Ministerraad van 14 juni 2024 is ingestemd met de benoeming van Astrid Elburg als voorzitter van het Herdenkingscomité Slavernijverleden in oprichting. De betrokken ministers hebben eerder de volgende opdracht opgesteld voor het Comité in oprichting:

- De verantwoordelijkheid voor de organisatie van de Nationale Herdenking op 1 juli in het gehele Koninkrijk; het gaat dan in eerste instantie om de herdenking van het trans-Atlantisch slavernijverleden met daarbij aandacht voor de zingeving van herdenken, de inclusie van alle gemeenschappen (in ieder geval Afro-Surinaams, Afro-Caribisch, Marron en Inheems) en de verbinding binnen het Koninkrijk en met Suriname, voor zover Suriname dat ook wenst.
- De verantwoordelijkheid voor het vergroten van het maatschappelijke bewustzijn over het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden binnen het Koninkrijk.
- Het stimuleren van het doen van onderzoek naar het slavernijverleden.

- Het faciliteren en ondersteunen van de (door)ontwikkeling van andere herdenkingen en vieringen die van belang zijn voor het herdenken van het slavernijverleden binnen het Koninkrijk.
- Het voeren van overleg met Suriname over hun deelname binnen het Herdenkingscomité Slavernijverleden.
- Het samen onderzoeken met de betrokken gemeenschappen of de scope van de herdenking op termijn dient te worden verbreed, dan wel geografisch dan wel thematisch.
- Het samen met maatschappelijke partners verkennen van de mogelijkheid om van 1 juli een vrije dag en Nationale feestdag in het Koninkrijk te maken.

Met de excuses van 19 december 2022 en de daaruit komende acties wil het Rijk Koninkrijk breed erkenning voor het slavernijverleden stimuleren en hooghouden. Het NiNsee (Nationaal Instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis) heeft jarenlang de Nationale herdenking Slavernijverleden georganiseerd in Amsterdam. Het NiNsee wordt door het Rijk en de gemeente Amsterdam gesubsidieerd. Uit de verschillende dialooggesprekken die zijn gevoerd en bijeenkomsten die zijn georganiseerd, komt naar voren dat het NiNsee niet het Koninkrijksbrede draagvlak geniet noodzakelijk voor deze opdracht. Aansluiten bij NiNsee ligt daarom niet voor de hand. Het instellen van een nieuwe krachtige stichting van statuut en grootte is nodig voor een breed draagvlak en de aard van de opdracht.

Vanuit bovenstaande is een Privaatrechtelijke Stichting, losstaand van het Rijk de meest passende rechtsvorm.

2. Uitgangspunten van het stichtingenkader (normen)

A. Karakter van handelingen

I. *Welke taken of activiteiten gaat de stichting uitvoeren?*

Norm: *er worden geen publiekrechtelijke rechtshandelingen verricht in een stichting.*

Bij de kerntaken van Comité betreffende 'Ondersteunen' en 'Stimuleren' worden geen publiekrechtelijke rechtshandelingen verricht (e.g. eenzijdig toekennen/intrekken van subsidies)

Om de samenhang binnen het Koninkrijk te waarborgen is er één werkorganisatie, binnen de werkorganisatie is er ruimte voor de eigen werkwijze en methode van ieder gebied, dus ook voor die van de (ei)landen.

De werkorganisatie kent in ieder geval de volgende inhoudelijke aandachtsvelden:

- Vieren en herdenken in het Koninkrijk,
- Ontwikkelen en ondersteunen van herinneringsculturen in het Koninkrijk i.s.m. lokale comités *30 juni-1 juli*, grassroots organisaties en /of andere direct betrokken partijen binnen dit onderwerp
- Bewustwording en educatie over het Nederlands slavernijverleden in heel het Koninkrijk.
- De werkorganisatie kent in ieder geval de volgende ondersteunende functies: communicatie, personeel en financieel beheer (waaronder fondsenwerving).

Het Comité kent de volgende taken/activiteiten:

- Organiseert de Nationale Herdenking op 1 juli*
- Faciliteert en ondersteunt de (door)ontwikkeling van andere herdenkingen en vieringen die van belang zijn voor het herdenken van het slavernijverleden binnen het Koninkrijk.
- Vergroot het maatschappelijke bewustzijn

- Stimuleert het doen van onderzoek naar het Slavernijverleden
- Verkent de mogelijkheid van 1 juli als Nationale feestdag en vrije dag

*Daarbij zal de vraag worden meegegeven of de jaarlijkse herdenking op 1 juli in samenhang met het Caribische deel van het Koninkrijk en Suriname, indien Suriname dit wenst, plaats zou kunnen vinden. Het is uiteraard aan de betrokken landen, eilanden en gemeenschappen zelf om te bepalen op welke datum en welke wijze zij deze herdenking willen vormgeven

II. Is er sprake van een publiek belang dat de overheid wenst op te pakken?

Norm: de overheid heeft alleen betrokkenheid bij de oprichting van een stichting wanneer expliciet kan worden aangegeven wat het publieke belang is.

Zie Inleiding. Het publieke belang en de maatschappelijke impact zijn weergegeven in het Rapport van Bevindingen door de Adviesgroep en in de Kabinetsreactie van 19 december 2022. Herdenken en vieren van het Slavernijverleden zijn voor de diverse gemeenschappen en de emancipatie van diverse gemeenschappen van maatschappelijk belang. Het NiNsee organiseert ruim twee decennia de Nationale Herdenking Slavernijverleden in het Oosterpark te Amsterdam. Zij wordt door het Rijk en de gemeente Amsterdam gesubsidieerd. Uit de verschillende dialooggesprekken die zijn gevoerd en bijeenkomsten die zijn georganiseerd, komt naar voren dat het NiNsee niet het Koninkrijksbrede draagvlak geniet noodzakelijk voor deze opdracht. Aansluiten bij NiNsee ligt daarom niet voor de hand. Het instellen van een nieuwe krachtige stichting van statuut en grootte is nodig voor een breed draagvlak en de aard van de opdracht.

B. Ministeriële bevoegdheden

I. Welke verhouding tot de verantwoordelijke minister is gewenst? Moeten alle handelingen gecontroleerd kunnen worden, of is een zekere vrijheidsmarge nodig en mogelijk?

Norm: als de minister veel invloed wil hebben op de uitvoering van de taken, dan is de stichting niet de juiste rechtsvorm. De gewenste ministeriële bevoegdheden ten aanzien van de uitvoering van de taken moeten in verhouding staan tot de reikwijdte van de verantwoordelijkheid van de minister. Een ruime ministeriële verantwoordelijkheid en de daarbij behorende ministeriële bevoegdheden passen niet bij een private rechtsvorm met een zelfstandig bestuur zoals de stichting.

De Stichting gaat zelfstandig de taken kunnen uitvoeren zonder ruime ministeriële verantwoordelijkheid

- 1) Na akkoord van de Ministerraad wordt de eerste voorzitter aangewezen. Net als de bestuursleden bij Koninklijk Besluit benoemd voor een periode van drie jaar. De leden kunnen maximaal één keer worden herbenoemd via een statutaire procedure van maximaal 3 jaar
- 2) Er wordt een ingroeimodel gehanteerd om van een Comité op basis van een politiek statuut te komen tot een Comité dat functioneert op eigen gezag. Dit maakt dat te zijner tijd de voorzitter door het Comité benoemd wordt waardoor de onafhankelijkheid van het Rijk wordt geborgd.
- 3) Leden van het Comité ontvangen ter zake van de door hen verrichte werkzaamheden geen andere beloning dan een vergoeding voor gemaakte onkosten.
- 4) Het Comité kiest uit haar midden een dagelijks bestuur (een secretaris en penningmeester).

- 5) Dit dagelijks bestuur stuurt de werkorganisatie aan, samen met de directeur.
- 6) Het Comité wordt ondersteund door 1 ambtelijk adviseur om de inhoudelijke relatie met het ministerie van BZK vorm te geven

In de statuten wordt opgenomen dat Minister goedkeuring moet geven bij statutenwijziging en ontbinding van Stichting. Ook benoemt, ook na de oprichting, de Minister elke keer de Voorzitter op voordracht van het bestuur.

C. Samenwerking

I. *Zijn er andere publiek- of privaatrechtelijke partijen betrokken bij de activiteit en is hierbij gelijkwaardigheid van alle partijen gewenst?*

Norm 1: indien bij een bepaalde activiteit aannemelijk gemaakt kan worden dat er een private rechtspersoon (vanwege de eigen rechtspersoonlijkheid) nodig is, kan voor de stichtingsvorm gekozen worden. Er moet dus een noodzaak bestaan om uit eigen naam deel te nemen aan het rechtsverkeer.

Norm 2: indien bij een bepaalde activiteit publieke of private partijen betrokken zijn, waarbij gelijkwaardigheid van alle partijen gewenst is, dan moet deze gelijkwaardigheid ook tot uitdrukking komen door een significant deel van het budget van de stichting vanuit derden te laten komen.

Samenstelling en benoeming

Het Comité bestaat uit maximaal tien personen, waarbij geografische representatie het uitgangspunt is. De leden zijn afkomstig uit de verschillende delen van het Koninkrijk en er is een zetel beschikbaar voor Suriname, indien Suriname dat wenst. Het comité bestaat, inclusief zijn voorzitter, uit:

- Twee leden uit Europees Nederland: bij voorkeur één vanuit de Caribische en één vanuit de Surinaamse diaspora;
- Vanwege hun jarenlange inzet voor de erkenning van het slavernijverleden en hun opgebouwde expertise en netwerk, zal in de statuten worden opgenomen dat één van deze leden door het NiNsee mag worden voorgedragen;
- Een lid uit Aruba;
- Een lid uit Bonaire;
- Een lid uit Curaçao;
- Een lid uit Saba;
- Een lid uit Sint Eustatius;
- Een lid uit Sint Maarten;
- Een lid uit Suriname, indien Suriname dat wenst;
- Een lid zonder directe link met het slavernijverleden, die de bredere samenleving in het Koninkrijk vertegenwoordigt en zich wil inzetten voor de doelen van het Comité.

Naast de geografische representatie hebben de leden van het Comité gezamenlijk kennis over slavernijverleden, herinneringscultuur, koloniale geschiedenis, educatie, onderzoek, communicatie, financiën en fondsenwerving, cultuur en zijn in het Comité alle erkende talen binnen het Koninkrijk en Suriname gerepresenteerd. Voor de voorzitter zijn aanvullend bestuurlijke ervaring en verbindend kunnen optreden van belang. Alle leden hebben zitting in het Comité zonder last of ruggenspraak. Bij oprichting van het Comité zullen de leden worden

benoemd door het kabinet, waarbij de leden uit het Caribisch deel van het Koninkrijk zullen worden voorgedragen door de lokale overheden van Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten. Indien Suriname wenst deel te nemen zal het lid benoemd worden door de Surinaamse overheid. Bestuursleden worden benoemd voor een periode van drie jaar. De leden kunnen maximaal één keer worden herbenoemd. In de statuten wordt een Benoemingsadviescommissie opgenomen, die verantwoordelijk zal zijn voor het voordragen van geschikte kandidaten aan het Comité in de toekomst. Het Comité benoemt nieuwe leden op voordracht van deze benoemingsadviescommissie. De voorzitter wordt benoemd door de minister van Binnenlandse Zaken op voordracht van het Comité. Het Comité wordt ondersteund door een werkorganisatie die zowel in Europees Nederland als in het Caribisch deel van het Koninkrijk medewerkers heeft, om zo de samenwerking te versterken en de uitwisseling van de verschillende herinneringsculturen te bevorderen. Dit kan niet zonder rechtspersoonlijkheid

D. Financiën

I. *Hoe vindt de financiering plaats?*

Norm: indien langdurige financiële verplichtingen voor het Rijk (kunnen) voortvloeien uit de oprichting van een stichting, moet dit expliciet aan de Staten-Generaal worden voorgelegd (budgetrecht).

Structurele financiering vanuit het Rijk door een langdurige budgetstroom

Het Comité, de werkorganisatie en de oprichtingskosten zullen worden gefinancierd vanuit de structurele middelen die beschikbaar zijn voor het Herdenkingscomité (€ 8 miljoen per jaar). Deze middelen staan op artikel 14 van de begroting van BZK, de Staten-Generaal hebben hier dus al mee ingestemd.

Het is van belang dat er een balans is tussen overhead en activiteiten. Er is gekeken naar de verdeling overhead versus activiteiten bij het Nationaal Comité 4 en 5 Mei. Daar is de verhouding 40 % - 60%. We werken nu dus met een maximum van 40 % van de kosten die gaan naar de werkorganisatie/bureaunkosten/onkosten van de leden van het Comité en 60% van de kosten die gaan naar de te organiseren activiteiten.

E. Doelmatigheid

I. *Hoe kan de grootst mogelijke effectiviteit en efficiency in het uitvoeren van de taken worden bereikt en kunnen de lasten voor particulieren en bedrijven zoveel mogelijk worden beperkt?*

Norm: bij het uitvoeren van taken zoekt de Rijksoverheid naar optimale effectiviteit en efficiency met zo min mogelijk lasten voor particulieren en bedrijven. Indien aantoonbaar te maken is dat uitvoering van de taken door de overheid minder doelmatig is en/of meer lasten voor particulieren en bedrijven met zich meebrengt dan is dit een argument om te zoeken naar vormen van uitvoering van de taken buiten de overheid.

Met de kabinetsreactie van 19 december 2022 heeft het kabinet besloten een onafhankelijk Herdenkingscomité op te richten. Een Herdenkingscomité dat toeziet op de invulling en organisatie van een grootse, waardige herdenking van het slavernijverleden waarin er ruimte is voor verschillende herinneringsculturen binnen het Koninkrijk en Suriname, als Suriname dat wil. De onafhankelijkheid van de overheid is een belangrijk punt, dat ook wordt bevestigd door de gesprekken met nazaten en andere betrokkenen. Voor de oprichting van dit Comité is er nauw samengewerkt met nazaten en andere betrokkenen. Zo hebben we in zogenoemde Catshuisbijeenkomsten nazaten en andere betrokkenen uit heel het Koninkrijk, waaronder het NiNsee, en Suriname gevraagd hoe zo'n herdenkingscomité ingericht zou moeten worden en welk profiel de leden en voorzitter zouden moeten hebben. Ook hebben we hierover individuele gesprekken gevoerd met nazaten en deskundigen uit heel het Koninkrijk en Suriname. Daarnaast hebben we in samenwerking met het onderzoeksbureau TrueTalk dialoogsessies in Europees Nederland georganiseerd. Een belangrijke conclusie is dat er niet één manier bestaat om te herdenken. Dat vertaalt zich in verschillende behoeften. Enerzijds is er behoefte aan de mogelijkheid om het herdenken vanuit ieders eigen geschiedenis, gemeenschap en cultuur vorm te geven. Anderzijds is er behoefte aan een herdenking waar iedereen zich in kan herkennen. Gesprekspartners gaven ook aan dat gezamenlijk herdenken de bewustwording over dit verleden in de gehele samenleving kan vergroten.

Op basis van deze inbreng zijn een aantal uitgangspunten geformuleerd en opnieuw getoetst bij nazaten en andere betrokkenen. Uit die toetsing bleek groot draagvlak voor de volgende uitgangspunten:

- In het Herdenkingscomité dient gelijkwaardige representatie van de verschillende gemeenschappen in het Koninkrijk geborgd zijn.
- Voor Suriname is er, indien Suriname dat wenst, ook plek in het Comité.
- In het Koninkrijk zijn er met betrekking tot het slavernijverleden ook andere data dan 1 juli van belang; denk bijvoorbeeld aan het herdenken van de opstand onder leiding van Tula op 17 augustus 1795 op Curaçao en de herdenking op 10 oktober van de Marronvoorouders. Alhoewel we met elkaar grote waarde hechten aan die andere data, dient 1 juli de datum voor de Nationale Herdenking te zijn, omdat dit feitelijk het moment van de afschaffing van de Nederlandse slavernij wereldwijd is.
- Het Herdenkingscomité heeft ook aandacht voor deze andere data, die samenhangen met ons slavernijverleden en stimuleert alle herinneringsculturen in heel het Koninkrijk.
- Het Herdenkingscomité heeft ook als taak het vergroten van bewustzijn over het slavernijverleden en de doorwerking daarvan in het heden en het laten doen van onderzoek naar dit verleden.
- Leden in het Comité dienen kennis te hebben over het slavernijverleden en herinneringsculturen en draagvlak binnen de verschillende gemeenschappen te hebben.
- Voor de voorzitter is aanvullend bestuurlijke ervaring en het vermogen om te verbinden tussen de verschillende gemeenschappen maar ook met de samenleving als geheel van groot belang.